

Visszapillantás az Egyesület könyvkiadási, pályázati múltjára

1867.: az Osztrák-Magyar Monarchiából Magyarország a Szent Korona országává vált. Már magyar nyelven beszélnek és írnak az Országos Erdészeti Egyesületben, a m. kir. Erdőhivatalokban, a Selmecbányai Akadémián, ahol a hallgatók magyar nyelven írt tankönyveket kérnek. Ezen időszakban a nagy erdőpusztítások és természetrombolások megakadályozására való törekvés, a társadalom erdő iránti érzékenységet megváltoztató szemléletformálása, a szakértelem hiányának áttörése állt a fiatal Egyesület feladatának homlokterében azzal sújtottan, hogy magyar nyelvű szakkönyvek nem voltak. A termelési módszerek elméleti megalapozottsága a tudománynak az erdészeti gyakorlatba való bevezetését követelték meg.

Alig száradt fel a tinta az Országos Erdészeti Egyesület Alapszabályait Budán, 1867. június hó 6-án jóváhagyó uralkodói aláíráson, augusztus 7-én a Losonczon tartott közgyűlés jegyzőkönyvében olvashatjuk *gróf Keglevich Béla* elnöki megnyitójából többek között: „A tudomány az, amely útmutatással szolgál arra, hogy államgazdasági szempontból miként intézkedhetünk a legcélszerűbben az erdő talaj körül...” Majd: „Mindenekelőtt tehát a tudomány, mindenütt a tudomány, és mindenben a tudomány az éltető erő.” E fennkölt szavak mintegy üzenetként készítették az Egyesület vezetőit, testületeit és tagságát a cselekvésre; Alapszabályaiából „az erdészeti magyar irodalom pártolása, alkalmas erdészeti munkák kiadásának előmozdítása” érdekében. Az Egyesület örömeire szolgált az a tény, hogy az erdészeti tudományoknak és a gyakorlatnak voltak olyan kiváló és jeles képviselői, akiket részben felkéréssel, részben pályázatok útján meg lehetett nyerni szakterületük ismeretanyagának közlésére, ösztönözten megszabott jutalom – és pályadíj kifizetésével.

Miután elkerülhetetlen volt a német erdészeti tudományos művek részbeni átültetése, az Egyesület mozgalmat indít népi eredetű kifejezések gyűjtésével egy erdészeti műszótár megjelentetéséhez. Felkéri *Divald Adolf* hercegi erdőmestert és *Wagner Károly* m. kir. főerdőtanácsos, akadémiai tanárt, hogy az általuk még 1862-ben összeszedett

német műszavak felhasználásával és a most összegyűjtött magyar kifejezések összedolgozásával szerkesszék meg a műszótárt. Így került 1868-ban kiadásra a Magyar-német és Német-magyar erdészeti műszótár. A szerkesztők 1000 frt. jutalomban részesültek

1867-ben *Bedő Albert* egyesületi titkár szerkesztésében Évkönyvet ad ki az Egyesület belső életének ismertetése céljából. A kiadvány 1872-ig él. Szerepét 1873-tól a tulajdonba vett Erdészeti Lapok veszi át.

A losonci közgyűlés pályázatot ír ki 200 frt. pályadíj kifizetésével a műszaki segédzsemlényzet tanítására egy népszerűen megírandó „Erdészeti kézikönyvre”. Ezt követi az 1869-ben tartott debreceni közgyűlés határozata – „Kis Tükör” címmel és 200 frt. pályadíjjal - újabb pályázat meghirdetésével.

Az Egyesület könyvkiadói vállalkozása során abból indult ki, hogy elsősorban a kézi- és tankönyvek megírására kell a fő hangsúlyt helyezni, de nem nélkülözhetőek az enciklopédikus munkák sem; szükség van segédkönyvekre és a nem a szakemberek számára írandó ismeretterjesztő kiadványok sem mellőzhetőek. Vállalkozói tevékenységében – együttműködve a Selmecbányai Akadémiával – figyelemmel volt az erdőgazdálkodás szakterületei kívánalmaira, a szükségszerűségekre és a sürgősségekre is. Széles látókörű a feladatok meghatározásában. Utat nyit pályázatok kiírásával és a megjelentetés vállalásával a magyar erdészeti szakirodalom elméleti és gyakorlati fejlesztésének.

Az 1870-ben, Budapesten tartott közgyűlés a pályázatok lebonyolításának teljes körével az igazgató választmányt bízta meg s egyben felkérte a díjazott pályaművek megjelentetésére teendő intézkedések ellátásával. A választmány e hatáskörében megvizsgálta a felhasználható pénzügyi keretet, ugyanis a pályadíjakat, a megjelentetés járó minden költséget az Egyesület saját pénzkészletéből fedezte az év végi zárszámadások függvényében. Előre látható volt, hogy a soron lévő vállalkozások minden költségét a rendelkezésre álló pénzkészletek nem tudják fedezni. Ezért az Erdészeti Kézikönyv 200 forintos pályadíjára pártoló adományokat kért a tagságtól. Az is nehezítette a hely-

zetét, hogy erre az Erdészeti Kézikönyv pályázatra „A közerdész”, az „Erdészeti Kézikönyv” és a „Kézikönyv a közerdészek és erdősuhanok számára” érkeztek a pályamunkák. Felmerült a jutalmdíj növelésének kérdése. Gondot okozott az is, hogy a 200 forintos pályadíjjal meghirdetett Kis Tükörre nem volt elég fedezet. A feltárt problémák láttán az Egyesület elnöke 1870 júliusában alaposan indokolt előterjesztésében – felvázolva az erdészeti szakkönyvkiadás vállalásának szükségességét – anyagi hozzájárulást kért az Erdészeti kézikönyv és a Kis Tükör pályadíjaira, egyben folyamatos javadalmozást az erdészeti szakirodalom jövőbeni megjelentetésének érdekében. A földművelésügyi miniszter leirata nem késett. Idézet a levélből: „Országos Erdészeti Egyesületnek Budán ... felterjesztése folytán értesítem az együletet, hogy teljesen méltányolva azon szolgálókat, melyeket az egylet az idézett iratban elsorolt szakmunkák kiadása által a hazai erdészetenek teendő, az egyület ezen vállalatában anyagilag is gyámolítani óhajtom s az egylet által célzavett szakmunkák kiadására nyolcszáz forintnyi államsegélyt engedélyezek, ...” Majd: „Vonatközösséggel az egylet felterjesztésének azon részére, amelyben az egylet számára évenkénti javadalmozást óhajt, készséggel kinyilatkoztatom, hogy az egylet közhasznú működésében ezen túl is kész vagyok, a mennyiben az e célra rendelkezésemre állandó alap engedi, megfelelőleg támogatni. Kelt Pesten, 1870. szept. 4. Szilágy József.”

Ez a levél adott bátorítást a további pályázatok kiírására. Így vált lehetővé, hogy az Egyesület saját pénzkészletei és az adományok felhasználása révén 1867-1876. években kiadhatta:

1000 forint díjazással *Divald Adolf* hercegi erdőmester és *Wagner Károly* m. kir. főerdőtanácsos, akadémiai tanár: Magyar-német és Német-magyar műszótárát (1868.). Továbbá *Divald Adolf-Wagner Károly*: Erdészeti segéd-táblák. (1871); *Illés Nándor* m. kir. főerdőtanácsos: Erdőtenyésztéstan. (1871); *Fekete Lajos* m. kir. erdőtanácsos, akadémiai tanár – *Illés Nándor* m.kir. főerdőtanácsos: A közerdész (1873.); *Lázár Jakab* ny. m. kir. jószág-

igazgató: Erdészeti kézikönyv (1874.); *íjf. Hoffmann Sándor* m. kir. miniszteri titkár, közalapítványi erdészeti előadó Erdészeti zsebnaptár (1874.); *Fekete Lajos*: Erdőértékszámítástan (1874.) valamint a dicséretben részesült *Bedő Albert* országos főerdőmester, miniszteri tanácsos, az MTA levelező tagja: Az Erdőőr (1874.), továbbá *Belbázy Emil* m. kir. főerdőtanácsos: Egy új szerkezetű távmérő. (1875.); című műveit és az „Egyesületi Évkönyv” 1867-1872. évi köteteit; valamint az FM által évtizedeken át támogatott „Erdészeti Lapok” évfolyamait.

Az 1876-ban létrehozott Deák Ferenc alapítvánnyal az Egyesület könyvkiadási lehetőségei örvedetesen bővültek. A Magyar Földhitelezésnél elhelyezett 10 000 forintos alaptőke éves kamatai biztos források voltak újabb pályamunkák meghirdetésének. Az igazgató választmány áttekintette az oktatás-nevelés és a gyakorlat számára eddig készített termékeket és előjegyezte a gyakorlati élet által felmerült szükségleteket, amelyek megíratására pályadíjak kitűzésével ösztönzött. A testület az Alapító Oklevél előírásainak megfelelően minden beérkezett pályaművet az általa létrehozott 3-5 főből álló ad hoc bizottsággal véleményeztetett. *E munkában vettek részt: Bedő Albert alelnök, Illés Nándor m. kir. főerdőtanácsos, Soltz Gyula m. kir. főerdőtanácsos, Wagner Károly m. kir. főerdőtanácsos, Leitner Jakab m. kir. erdőfelügyelő, Szécsi Zsigmond akadémiai tanár, Tomcsányi Gyula m. kir. erdőtanácsos* a témának megfelelő megválasztással. A megmásíthatatlan szakmai vélemények ismeretében hozta meg döntését dotálásra, pályadíjak odaítélésére.

Az igazgató választmány a javaslatok alapján előtárgyalásokat folytatott könyvnyomdákkal és a nyomtatás ár-ajánlatának ismeretében megállapította a kiadvány példányszámát és kalkulált árát. Mindezt javaslatba foglalva végleges döntés céljából a közgyűlés elé terjesztette. Arról is gondoskodott, hogy az eladott példányokból egyrészt a költségek megtérüljenek, másrészt, hogy a pályázók nyertes munkái egy, vagy másfél év alatt kiadásra kerüljenek; és az Egyesület tagjai számára a mű bolti árából 20-30 % kedvezmény adassék. A fölös példányokat a könyv szerzőjének rendelkezésére bocsátották. *Gróf Tisza Lajos* elnök 1877-ben nyílt levélben kérte fel a hazai erdőgazdaság ügybaráit, az Egyesület tagjait

adakozásra, az alapítványi tőke növelése érdekében, a magyar erdészeti szakirodalom állandó szolgálatára. Mindezek után valósult meg:

40 arany pályadíjjal *Illés Nándor*: A futóhomok megkötése, befásítása és használata (1883.); *Fekete Lajostól*: Az erdei vetésről és ültetésről (1893.); Az erdő ápolásáról és használatáról annak megalapításától a letarolás idejéig (1895.); Népszerű erdészeti növénytan beszélgetésekben I-III. füzet (1901-1905.); 100-100 arany pályadíjjal: *Szécsi Zsigmond* akadémiai tanár: Az erdőhasználaton kézikönyve (1884.); *Fekete Lajos*: A tölgy tenyésztése (1888.); Az erdők berendezése (1898.); *Cséti Ottó* akadémiai tanár: Erdészeti földméréstan (1888.). Felkérésre *Belbázy Emil* m. ki. főerdőtanácsos: Az erdőrendezéstan kézikönyve (1885.); 200 arany pályadíjjal: *Fekete Lajos – Mágócsy Dietz Sándor* tanár úr és Rejtő A. tanár: Erdészeti növénytan (1891 és 1896. 2 kötet.); 250 arannyal: *Sobó Jenő* akadémiai tanár: Erdészeti építéstan I. kötete (középitéstan, 1898.) és 50 arany díjjal a második kötetben az Út, vasút- és hídépítéstan (1899.).

A kisebb munkák közül 5-5 arannyal jutalmazta *Tomcsányi Gusztáv* m. kir. erdőmérnök: A lucz és veres fenyő mesterséges tenyésztése; *Solcz Miksa* erdőmérnök: A jegenye-, lucz-, vörös-, erdei-, fekete és sima fenyő csemetenevelés; és dicsérettel *Tomcsányi Gusztáv*: Csemetenevelés c. dolgozatokat. 10 arannyal jutalmazta *Vadas Jenő*: m. kir. főerdőtanácsos és a vadászerdei erdőőri szakiskola igazgatója: A tölgycsemeték neveléséről (1888.) c. munkája és dicséretben részesült a kőrös és juhar csemetéinek kertekben való nevelése c. műve. Ugyancsak dicsérettel tüntette ki *Leitzky Albert* m. kir. erdőész: A tölgy csemeték nevelése pályamunkáját (1888.).

Kiadta továbbá: *Soltz Gyula* m. kir. főerdőtanácsos, akadémiai tanár – *Fekete Lajos*: Az erdőbecsléstan kézikönyve (1882.); *Fekete Lajostól*: A Magyarországon előforduló fő fanemek csemetéinek termesztése és ültetése (1889.); Az erdők felújítása kapcsolatban azok rendszeres kihasználásával (1889.); néptanítók számára A vágásra érett erdők kihasználása (1898.) c. műveket.

Vállalta *Horváth Sándor* kir. erdőfelügyelő szerkesztésében az „Erdészeti zsebnaptár kiadását (1882-1918.); felkérten *Tagányi Károly* történész: Magyar Erdészeti Oklevéltár c. gyűjtemény megjelentetését (1896. 3 kötet). A kisebb tanulmányok közül

Berendi Béla erdőész Néhány szó a havastakarmány-kísérleti állomásáról: (1902.); *Blattbny Tibor* erdőfelügyelő: Az erdei fatenyészet határai Magyarországon (1911.); *Borbás Vincze dr.* A magyar nagyalföld tölgyei. (1887.) c. dolgozatokat.

Az Erdészeti Lapok különnyomatban ismertette: *Ajtay Sándor* főerdőmérnök. Új szerkezetű erdei iparvasúti kocsi (1907.); *Arató Gyula* miniszteri tanácsos: Erdészetünk az 1896. évi ezredéves országos kiállításon (1898.); *Bedő Albert*: Erdészeti teendőinkről (1883.) tanulmányait.

Befogadta *Arató Gyula* min. tanácsos indítványát népiskolai tanulók és néptanítók számára megírandó ismeretterjesztők kiadására. Ez képezte az un. ponyva-irodalmat. Ezt képviselte *Arató Gyula*: Cseres Józsi és Boros Rózsi szép története, vagy ki mint vet, úgy arat. (1895.) és Hogyan ment férjhez Gödör Julcsa, vagy a gonosz lelkű embert megbünteti az Isten. (1896.); illetőleg *Boros Marczell*: Hogyan lett igazgató a bolond beszéde, avagy többet ésszel, mint erővel (1897.) c. írását.

A kiadványok az Egyesület vagyontárgyát képezték, a velük való gazdálkodást az OEE Titkári Hivatala látta el. A Hivatal végezte az értékesítés feladatait is. Tetemes kiadást jelentett az Erdészeti Lapok, a Rendeletek Tára és a Zsebnaptár folyamatos megjelentetése. Érdemi segítséget nyújtott a földművelésügyi miniszter azzal, hogy a m. kir. Erdőhivataloknak körlevélben ajánlotta az „Erdőőr”, az „Erdészeti Zsebnaptár” megrendelését műszaki segédszemélyzete és az erdőőri szakvizsgára jelentkezők részére, illetőleg az „Erdészeti Oklevéltár” az erdőhiszték számára. Az archív irattárban elfekvő kimutatások, megrendelések igen komoly eredményről tanúskodnak. Érdemes megemlíteni, hogy az Erdészeti növénytan című tankönyvet – *Fekete Lajos* írásbeli engedélyezésével – az akadémiai hallgatók 30%-os kedvezménnyel vásárolhatták meg.

Az Országos Erdészeti Egyesület nem kis áldozattal járó vállalkozásainak érdeme, hogy megteremtette és pályázataival elindította a magyar erdészeti szakirodalom kiteljesedését, amelynek eredménye, hogy a pályamunkákban felhalmozott hatalmas szellemi terméket – mintegy 16000 oldal – a vállalt megjelentetéssel a magyar erdészek, a szakközönség és az erdészet iránt érdeklődők számára kézbe adta.

Riedl Gyula